

Beschrijving methode ACTUA.ML - maatschappijwetenschappen

Toelichting

Voor het nieuwe examenprogramma maatschappijwetenschappen dat per 1 augustus 2017 is ingevoerd zijn twee methodes verschenen: 'Actua.ML' en 'Seneca'.

Van beide methodes is een objectieve beschrijving gemaakt op basis van een aantal algemene kenmerken en specifieke kenmerken van het nieuwe programma. Hieronder volgt de beschrijving van de methode Actua.ML. In een ander document is de methode Seneca beschreven.

De beschrijving is voorgelegd aan de uitgever van de methode. Dit heeft geleid tot enkele wijzigingen en aanvullingen. Tevens is gevraagd om een reactie van de uitgever. Deze is aan de beschrijving toegevoegd.

Algemene informatie	
Titel	Actua.ml
Editie (druk)/versie/jaar van uitgave	1e druk, 2017
Uitgever	Actua uitgeverij, Lunteren
Voor beschrijving geraadpleegde materialen	<ul style="list-style-type: none">• Concepten en Vaardigheden, havo• Concepten en Vaardigheden, vwo• Vorming, havo• Vorming, vwo• Binding, vwo• Binding, havo
Nog te verschijnen:	<ul style="list-style-type: none">• Verhouding, havo• Verhouding, vwo• Verandering, havo• Verandering, vwo• Internationalisering, havo• Criminaliteit, vwo• Docentenhandleidingen bij alle katernen
Naam/functie van de beschrijver	Coen Gelinck, leerplanontwikkelaar mens en maatschappij
Datum afronding beschrijving	27 juli 2017

Samenstelling

De methode Actua voor maatschappijwetenschappen bestaat uit vijf verplichte katernen voor havo en vijf verplichte katernen voor vwo. Elk katern is een gecombineerd leer/werkboek. De katernen voor havo en vwo verschillen, maar de titels zijn dezelfde: Vorming, Binding, Verhouding, Verandering, Concepten en Vaardigheden. Als onderwerp voor Domein F (analyse van een sociale actualiteit) verschijnt voor de havo het katern Internationalisering en voor het vwo het katern Criminaliteit. Daarnaast verschijnt bij elk katern een docentenhandleiding. Op www.leeromgeving.com komen verdiepende en extra opdrachten. Meer informatie: www.actua-uitgeverij.nl.

Algemeen

Doelstelling

De methode gaat uit van een didactische aanpak die in het voorlichtingsmateriaal van de uitgever als volgt wordt omschreven:

'eerst kennis van de concepten (cognitief), dan integratieve toepassing van de concepten en ten slotte overall toepassing van de concepten (hogere denkvaardigheden)'.

In elk katern staat dat dit boek voor het betreffende domein

'een nauwgezette uitwerking is van de eindtermen zoals die door het College van Toetsen en Examens zijn vastgesteld'.

De gereedschapskist met de hoofd- en kernconcepten is de rode draad in alle katernen; deze gereedschapskist komt steeds terug. In het katern Concepten en vaardigheden worden alle hoofd- en kernconcepten genoemd. De leerlingen kunnen dit boek dus gebruiken als naslagwerk om de definities van de concepten op te zoeken. Daarnaast zet dit katern een aantal andere begrippen op een rij die leerlingen moeten kennen. Tevens bespreekt dit katern de (onderzoeks)vaardigheden die leerlingen voor het CE en bij sociaalwetenschappelijk onderzoek dienen te beheersen.

Op de website van Actua worden de uitgangspunten van de methode als volgt toegelicht:

'De methode Actua.ml handhaaft in de nieuwe methode de didactische strategie van de vorige versie die als positief werd opgevat door gebruikers en leerlingen. Daarnaast is de methode vernieuwend met de instapcase, de integratieve case en de overall hoofdconcepten- en kernconceptencase. De auteur laat de 4 hoofdconcepten en de 24 kernconcepten in de diverse examenkaternen zo vaak mogelijk terugkeren in steeds andere situaties. De leerling gaat op die manier leren deze concepten in allerlei situaties te kunnen toepassen. Hij/zij kan er derhalve flexibel en creatief mee omgaan. Naast de verplichte examenstof (cognitieve component) zal de leerling de transfer moeten kunnen maken. De leerling onthoudt niet alleen wat hij of zij leert, maar kan er ook zin aan geven en kan het geleerde gebruiken. Maatschappijwetenschappen wordt in vergelijking met het oude programma meer een vak waarbij er een soort van sociologisch/politicologisch begrippenrepertoire is, van waaruit je de maatschappelijke problemen benadert en analyseert. Actua.ml sluit zich daarbij aan. De methode sluit zich ook aan bij het principe en opvattingen van Building Learning Power: de methode creëert een cultuur waarin de leerlingen systematisch gewoonten en houdingen aanleren om problemen op te lossen. Zo ontstaan ook de hogere denkvaardigheden.'

De didactische aanpak gaat ervan uit dat leerlingen eerst veel moeten leren voordat ze aan de slag kunnen met hogere denkvaardigheden in de zogenaamde overallcase.

Structuur

De structuur van de methode is als volgt:

- een katern Concepten en Vaardigheden;
- een katern per hoofdconcept (Vorming, Binding, Verhouding, Verandering); in totaal dus vier katernen;
- een katern Criminaliteit (vwo) en Internationalisering (havo) (gekoppeld aan domein F, sociale actualiteit).

Deze structuur geldt voor zowel havo als vwo, maar ieder schooltype heeft wel zijn eigen versie van ieder katern. Het katern Concepten en vaardigheden geldt tevens als naslagwerk bij de andere katernen. Elk katern is een leer/werkboek en bevat dus lees- en leerteksten en opdrachten.

Koppeling hoofdconcept-kernconcepten

De koppeling van een aantal kernconcepten aan een bepaald hoofdconcept wordt duidelijk uitgelegd in het katern Concepten en Vaardigheden. Er wordt in de methode ook een onderscheid gemaakt tussen sociologische en politicologische kernconcepten. In het katern Concepten en Vaardigheden wordt duidelijk uitgelegd dat leerlingen dit onderscheid niet hoeven te kennen. Het onderscheid wordt ook in andere katernen steeds gemaakt.

Opbouw hoofdstukken en katernen

De vier katernen over de vier hoofdconcepten hebben allemaal de volgende indeling:

- een inleiding (met instapcase en gereedschapskist);
- per paragraaf een leertekst, gevolgd door een aantal vragen onder het kopje 'wat moet ik kennen';
- aan het eind van ieder hoofdstuk opdrachten en vragen (geordend per paragraaf), een integratieve case en een samenvatting, die bestaat uit de in het hoofdstuk besproken hoofd- en kernconcepten en hun definities;
- aan het eind van het boek een overallcase en een register met belangrijke begrippen.

Elke paragraaf eindigt met een rij vragen onder het kopje 'wat moet ik kennen?', zodat leerlingen kunnen checken of ze weten wat ze moeten weten. In de katernen die nu beschikbaar zijn gebruikt de auteur de overallcase vooral om de kennis uit het hele katern te toetsen. In het havo-katern Vorming kom je bijvoorbeeld de volgende vragen tegen:

'Als vrouwen op het werk gedoe krijgen in verband met zwangerschapsdiscriminatie, tot welk kernconcept van het hoofdconcept Vorming kan dat dan leiden?'

Of de vraag:

'Waarom heeft alles in deze case met het hoofdconcept Vorming te maken?'

Aansluiting met programma maatschappijleer (m.n. rechtsstaat en democratie)

In de syllabus staat dat de begrippen uit de domeinen rechtsstaat en parlementaire democratie van maatschappijleer als bekend worden verondersteld bij het centraal examen maatschappijwetenschappen. Actua ondervangt dit (naar informatie van de uitgever) door de relevante begrippen van maatschappijleer uit die domeinen terug te laten komen of in de stof op te nemen. Het meest optimaal is het natuurlijk ook om de maatschappijleermethode Actua.ml te gebruiken zodat de stof van maatschappijleer naadloos aansluit bij die van maatschappijwetenschappen.

Domeinen

Invulling CE domeinen havo: samenlevingsvormen, maatschappelijke verschillen, veiligheid

Het katern Vorming havo gaat zowel in op de kennis die gerelateerd is aan de concepten (subdomein B1 en B2) als op de contextkennis uit subdomein B3 en B4 over samenlevingsvormen. Uit de inhoudsopgave van het katern Binding blijkt dat *veiligheid* als context in dit katern wordt besproken, naast de kennis die gerelateerd is aan de kernconcepten van binding. De context *maatschappelijke verschillen* zal in het katern Verhouding aan de orde komen.

Invulling CE domeinen vwo: machtsverhoudingen in de wereld, natievorming en de rol van de staat, de wording van de moderne westerse samenleving.

Het katern Vorming vwo gaat over de kennis die gerelateerd is aan de concepten (subdomein B1 t/m B3). Uit de inhoudsopgave van het katern Binding blijkt dat *natievorming en de rol van de staat* als context in dit katern wordt besproken, naast de kennis die gerelateerd is aan de kernconcepten van binding. De andere twee CE-contexten zullen in de katernen Verhouding en Verandering aan de orde komen.

Invulling SE domein havo: media of andere context

De context van het domein verandering is voor het havo schoolexamenkennis en ter keuze aan de school. Het katern Verandering voor havo is nog niet verschenen. Hierin is wel een veranderingscontext beschreven, namelijk de overgang van de politieke cultuur van pacificatiedemocratie van Lijphart naar de culturele veranderingen en pluriformiteit van de jaren '60 van de 20^e eeuw en de periode erna. In het katern Vorming is wel aandacht voor de theorieën over de invloed van de media; dat sluit aan bij de syllabus waarin onder andere de cultivatiehypothese en de mediaframing-hypothese zijn opgenomen. Media vormt hier echter geen context, deze inhoudten zijn een uitwerking van het kernconcept socialisatie.

Invulling SE domein vwo: religie of andere context

De context van het domein vorming is voor het vwo schoolexamenkennis en ter keuze aan de school. De methode biedt in het katern Vorming vwo geen SE-context aan.

Eventuele andere contexten (grote/kleine, actuele)

In het boek worden (naast de contexten uit de syllabus) verschillende kleine en vaak actuele contexten aangeboden. De uitgever schrijft daar zelf over in de FAQ:

'in de methode worden zeer veel contexten gebruikt, zodat de leerlingen geleerd krijgen om ze (bedoeld wordt de concepten) zeer flexibel te kunnen toepassen.'

Invulling Sociale actualiteit

Op de website van Actua staat:

'Het katern criminaliteit kan gebruikt worden in Domein F (Analyse van een sociale actualiteit).'

Invulling Politieke actualiteit

De beschikbare katernen en de informatie op de website geven geen uitsluitsel over de wijze waarop Actua dit domein wil invullen. In het katern Binding is wel aandacht voor een deel van de eindtermen uit dit domein, over politieke en sociale participatie.

Invulling Politiek en proces van politieke besluitvorming (bijlage 5 syllabus)

De inhoudsopgave van het katern Binding (zowel havo als vwo) laat zien dat in dit katern aandacht worden geschonken aan het politieke systeem, het systeemmodel en het barrièremodel.

Informatie- en onderzoeksvaardigheden

Informatievaardigheden; spreiding en/of opbouw

Informatievaardigheden komen aan bod in de methode. Denk aan: informatie/gegevens selecteren uit informatiebronnen, het beoordelen van de betrouwbaarheid en representativiteit, het interpreteren van statistische informatie, grafieken, tabellen, een beredeneerd standpunt innemen en het beschrijven en presenteren van resultaten. Of en in hoeverre de methode een leerlijn op dit gebied uitzet door de verschillende katernen en leerjaren heen kan nog niet worden beschreven.

Onderzoeksvaardigheden; spreiding en/of opbouw

Onderzoeksvaardigheden komen aan de orde in het katern Concepten en Vaardigheden. Dan gaat het bijvoorbeeld om de begrippen betrouwbaarheid, validiteit, representativiteit, generaliseerbaarheid, het opzetten en uitvoeren van onderzoek (onderzoeksvraag, hypothese, variabelen) en het verschil tussen correlatie en causaliteit. Onderzoeksmethode en soorten onderzoek (bij het vwo) komen ook aan bod.

Concept-contextbenadering en paradigma's

Komt de concept-contextbenadering systematisch in de inhoud aan de orde?

De hoofd- en kernconcepten worden in de tekst consequent voorzien van de bijbehorende definitie. In de tekst worden de concepten dus steeds uitgelicht. Over de concept-contextbenadering staat in het katern Concepten en Vaardigheden:

'De hoofd- en kernconcepten dien je voortdurend in een andere situatie (context) weer te kunnen inzetten, herkennen, analyseren en toe te passen.'

Een enkele keer komt de vraagvorm *'gebruik kernconcept X om'* in de methode voor, of *'Pas het kernconcept conflict toe op een passage van dit fragment.'* Vaak worden de kernconcepten ook gebruikt zonder ze expliciet zo te benoemen, bijvoorbeeld *'Is de socialisatie van de Generatie X, Y, en de babyboomers mislukt als je het aspect van internalisatie hierin betreft?'* Natuurlijk mag van leerlingen verwacht worden dat ze op een bepaald moment de kernconcepten kennen, het (herhaald) gebruik van het woord kernconcept verliest dan zijn meerwaarde.

Verbanden binnen en tussen domeinen

De kernconcepten die bij andere hoofdconcepten 'horen' worden meegenomen in en betrokken bij de katernen Vorming en Binding. De methode maakt steeds duidelijk welke kernconcepten in een katern besproken zijn en bij welk hoofdconcept die horen.

Alle denkvaardigheden (m.n. analyseren) toepassen op hoofd/kernconcepten en contexten (met gebruik van hoofd/kernconcepten)

In de opdrachten in de beschikbare katernen ligt de nadruk meer op memoriseren en op begrijpen dan op analyseren.

Sociaalwetenschappelijke paradigma's: herkennen, onderscheiden en redeneringen opzetten

De paradigma's worden uitgelegd in het vwo-katern Concepten en vaardigheden. De paradigma's komen vervolgens ook terug in vragen en opdrachten. Ook in de andere katernen komen de paradigma's aan de orde. In het katern Binding wordt bijvoorbeeld voor elk paradigma uitgelegd hoe aanhangers van dat paradigma tegen bindingen aankijken. Vervolgens wordt leerlingen bijvoorbeeld gevraagd: *'Hoe kijken de aanhangers van het conflict-paradigma tegen de maatschappij aan?'*

Differentiatie havo/vwo

De katernen voor vwo zijn iets dikker dan de katernen voor havo. (Bij vorming gaat dat niet op omdat er ook contextkennis aan is toegevoegd bij havo; bij vwo ontbreekt die omdat het een schoolexamencontext betreft.)

De begrippenlijst voor vwo-leerlingen is uitgebreider en bevat ook complexere begrippen dan bij havo.

De dimensies van Hofstede worden bijvoorbeeld ook uitgebreider besproken voor vwo-leerlingen. De bronnen in de katernen zijn deels hetzelfde, deels aangepast aan het schooltype.

Toetsen

De docentenhandleidingen en opdrachten via www.leeromgeving.com zullen in de zomer van 2017 verschijnen. De methode kondigt aan dat de handleidingen *'toetsen over de hele stof van een hoofdconcept in de geest van het centraal schriftelijk eindexamen'* bevatten. De onderstaande aspecten zijn daarom nog niet beschreven.

- **Aanwezigheid toetsvragen / SE vragen en antwoordmodel**
- **Aard van de vragen (kennis, inzicht, vaardigheden/CC-vragen, conceptvragen, contextvragen productief/reproductief)**
- **Praktische opdrachten en beoordelingscriteria**
- **Oefenopgaven CE (incl. aandacht voor elementen uit definities concepten)**

Overige aspecten

Aansluiting bij voorkennis / belevingswereld

Het is de vraag of de methode steeds voldoende aansluit op de belevingswereld van de leerlingen. Het katern Concepten en Vaardigheden begint met een paragraaf over het ontstaan en de geschiedenis van de vakken maatschappijleer en maatschappijwetenschappen, dat lijkt vooral interessant voor hun docenten. Een ander voorbeeld: in het schema waarin de West-Europese cultuur wordt vergeleken met de islamitische cultuur staat bij de West-Europese cultuur *'Je geniet persoonlijke vrijheid'* en bij de islamitische cultuur *'Vrouwen en kinderen nemen een traditionele ondergeschikte positie in'*. Het is de vraag of deze typeringen aansluiten bij de belevingswereld van leerlingen met een islamitische achtergrond.

Taalgebruik

In het algemeen is het taalgebruik goed te begrijpen voor leerlingen. Een enkele keer lijkt het taalgebruik vrij ver af te staan van dat van leerlingen, bijvoorbeeld als het gaat om een *'doodse massa van plaatjesdraaiende bakvissen'*.

Differentiatiemogelijkheden

De beschikbare katernen geven geen aanwijzingen voor het differentiëren, zoals een aanduiding van moeilijkheidsgraad. Wellicht zijn die aanwijzingen wel te vinden in de docentenhandleiding.

Variatie (in werkvormen/opdrachten)

De opdrachten in het boek hebben een eenduidige opzet. In de nu beschikbare katernen vinden we verder geen didactische werkvorm(en), maar wellicht volgen die nog op leeromgeving.com. Er is geen expliciete aandacht voor samenwerkend leren. De verwerking van de leerstof gaat wel op verschillende manieren. Van reproductief (Wat moet ik kennen?) tot meer productief in de vragen, opdrachten en cases. De meest voorkomende opdrachttypen zijn vragen bij de leestekst en vragen bij bronnen.

Aansluiting bij andere (M en M)vakken

Geschiedenis, economie en geografie worden genoemd als hulpwetenschappen bij maatschappijwetenschappen. In de beschikbare katernen vinden we verder geen informatie over aansluiting op de andere M&M-vakken. Wellicht dat de docentenhandleiding hiervoor aanwijzingen gaat geven.

ICT

In de FAQ staat: 'de leerlingen kunnen aan de slag met verdiepende of extra opdrachten op www.leeromgeving.com'. Het is ook mogelijk de methode geheel digitaal te bestellen.

Vormgeving

Illustraties en foto's hebben regelmatig een didactische functie; soms zijn ze vooral bedoeld om de aantrekkelijkheid van de leesstof te bevorderen.

Door middel van lay-out wordt de aandacht gevestigd op belangrijke zaken:

- Hoofd- en kernconcepten staan in blauwe hoofdletters en zijn geel gearceerd. Dat geldt althans voor de katernen Vorming en Binding; in het katern Concepten en Vaardigheden zijn kernconcepten wel vet en blauw, maar staan ze niet in hoofdletters en zijn ze niet geel gearceerd.
- Andere relevante belangrijke begrippen of theorieën staan in vet en blauw.
- Definities van concepten en andere belangrijke begrippen zijn altijd cursief.
- De overgang van leestekst naar opdrachten is helder vormgegeven.
- Een sterretje voor de titel van een paragraaf betekent in het havo-katern Vorming dat de leerlingen de stof niet voor het centraal schriftelijk examen hoeven te kennen. Het is echter wel stof die de auteur belangrijk vindt. Dit principe wordt niet toegepast in het deel 'Concepten en Vaardigheden'. De paragraaf 'Wat is maatschappijleer?' heeft hier bijvoorbeeld geen sterretje gekregen.
- De hoofdconcepten hebben in de gereedschapskist ieder een eigen kleur gekregen.

Reactie van de uitgever

J.T. Boer, Actua.ml
22 augustus 2017

De opbouw van de methode Actua.ml is zodanig dat er een instapcase is om de leerling te confronteren in een bepaalde context met het hoofdconcept. Vervolgens volgen de leertekst met de vragen 'Wat moet ik kennen?' De leerling ervaart dan of hij de stof kent. Vervolgens gaat hij met de opdrachten die per paragraaf zijn samengesteld kijken of hij de stof beheerst en de teksten (contexten) doorziet. Op het einde van elk hoofdstuk komt een integratieve opdracht. Hierin moet de leerling hogere denkvaardigheden toepassen (taxonomie van Bloom). Op het einde van elk domein (hoofdconcept) komt er een overallcase, waarbij de leerling opnieuw nieuwe en hogere denkvaardigheden moet beheersen die het hele domein omvatten en wat de complexiteit opnieuw verhoogt. In de laatste katernen (Verhouding en Verandering) die nog gaan verschijnen zullen de hoofd- en kernconcepten steeds meer als verondersteld worden en zullen cases moeilijker worden.

Differentiatie kan plaats vinden via de Leeromgeving van de methode. Hier worden ook andere werkvormen voorgesteld. De extra digitale opdrachten zijn een verdieping en verbreding op de verplichte stof.

In de docentenhandleiding wordt door middel van studiewijzers aangegeven hoe de stof verdeeld kan worden. Behalve de antwoorden is er een scala aan toetsvragen:

- Stellingen juist/onjuist (ca. 200 per domein) (ook via leeromgeving digitaal toetsbaar);
- Open vragen (letterlijk) (ca. 70);
- CE-opgaven: vragen in de stijl van het CE (6-8 grote vragen onderverdeeld in ca. 15-20 vragen).

De eerste twee soorten vragen zouden bij summatieve toetsen kunnen worden gebruikt om op die manier in kaart te brengen of de leerling de stof bestudeerd heeft. De CE vragen komen vooral bij formatieve toetsen aan bod. Deze toetsen veel meer het niveau van de leerling met het oog op het CE. Het zijn moeilijkere vragen, waarbij de hogere denkvaardigheden van Bloom expliciet aan bod komen.

